

WPROWADZENIE

Prezentowany tom stanowi podsumowanie szeroko zakrojonych studiów nad problematyką transformacji miast, ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień rewitalizacji (rozumianych zgodnie z zapisami *Ustawy o rewitalizacji z 2015 r.*), prowadzonych w wielu ośrodkach naukowych Polski oraz w ramach prac Zespołu ds. Obszarów Miejskich i Metropolitalnych Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju Polskiej Akademii Nauk. Głównym założeniem przyświecającym Autorom poszczególnych opracowań stało się przedstawienie omawianego zagadnienia ze szczególnym uwzględnieniem praktyki realizacyjnej i projektowej. Szczególną uwagę poświęcono przy tym sprawom odnoszącym się do projektowania urbanistycznego i architektonicznego oraz określeniu znaczenia tych kwestii przy konstruowaniu programów rewitalizacji. Pozwoliło to na zweryfikowanie przyjętych w obecnie obowiązujących regulacjach prawnych (opracowywanych zarówno na szczeblu ogólnokrajowym, jak i regionalnym) założeń, że kwestie *stricte* przestrzenne mają mniejsze znaczenie od społecznych czy gospodarczych. Zaprezentowanie wielu przykładów zarówno delimitacji obszarów rewitalizacji, jak i problemów związanych z kompleksowym przygotowaniem oraz realizacją programów rewitalizacji pozwoliło z kolei na określenie wniosków o charakterze metodologicznym, także istotnych ze względu na konieczność zmian systemowych m.in. w odniesieniu do systemu statystyki publicznej.

Omawianą problematykę podzielono na sześć zasadniczych części. Pierwsze dwie z nich dotyczą aspektów wiążących się ściśle z konsekwencjami regulacji prawnych dotyczących przygotowania programów rewitalizacji – w tym w podziale na zagadnienia delimitacji obszarów, jak i planowania działań w ich obszarze. Omówiono przy tym zarówno aspekty metodologiczne, jak i ewolucję podejść do wyznaczania obszarów interwencji. Przytoczono również przykłady praktyczne tego typu opracowań, zarówno w ujęciu rozwiązań przyjętych na szczeblu regionalnym, jak i w stosunku do konkretnego przypadku. Z kolei w odniesieniu do kwestii planowania działań przedstawiono – obok kolejnego przykładu z praktyki projektowej – wiele rozważań dotyczących charakteru samego procesu. Ich Autorzy wskazali przy tym na znaczenie rewitalizacji jako zintegrowanego procesu budowania potencjałów rozwojowych miasta oraz źródła innowacji – w tym w kontekście rozwoju tzw. *inteligentnego miasta*. W ramach tej części przytoczono także wiele doświadczeń zarówno krajowych, jak i zagranicznych, dotyczących omawianej problematyki. Dobrym uzupełnieniem tych wątków stały się rozważania dotyczące alternatywnych – w stosunku do profe-

sjonalnego planowania – sposobów określania potencjałów i kierunków rewitalizacji obszarów miejskich, w tym z wykorzystaniem m.in. działań dydaktycznych.

Kolejna część tekstów poświęcona została szeroko pojętemu zagadnieniu wdrażania programów rewitalizacji. Wprowadzeniem do tego tematu stał się przegląd wybranych typów projektów w kontekście wsparcia unijnego w poprzednim okresie programowania. Na tym tle omówione zostały wybrane studia przypadków, w tym odnoszące się do zespołów o charakterze zabytkowym. W ich ramach odniesiono się m.in. do kwestii wpływu wartości zachowanego dziedzictwa na możliwości realizacji przedsięwzięć. Uzupełnieniem tak zarysowanej problematyki stało się przybliżenie wpływu działań rewitalizacyjnych na proces kreowania wizerunku miasta – a więc konsekwencji o skali istotnie przekraczającej ramy realizowanych projektów i przedsięwzięć.

Na tym tle omówione zostały urbanistyczne i społeczne aspekty rewitalizacji i transformacji miast. W odniesieniu do zagadnień urbanistycznych kolejni Autorzy odnieśli się zarówno do kwestii ochrony i kształtowania krajobrazu, jak i specyfiki transformacji poszczególnych typów obszarów i zespołów o charakterze zdegradowanym – w tym m.in. dawnych zespołów fortyfikacji, terenów powojkowych, przestrzeni tradycyjnego handlu. Podniesiona została także kwestia wpływu realizacji ważnych inwestycji na dynamikę procesów rewitalizacji i/lub transformacji przestrzeni miejskich. Natomiast w odniesieniu do kwestii społecznych omówione zostały m.in. problemy potencjału lokalnych sieci współpracy czy znaczenia dziedzictwa dla procesu kształtowania tożsamości mieszkańców. Uzupełnieniem tak zarysowanych problemów stało się przywołanie zagadnienia projektowania uniwersalnego w kontekście procesów rewitalizacji.

Zwieńczeniem problematyki tomu stał zbiór prac odnoszących się do kwestii *stricte* projektowych – a więc związanych z warsztatem projektowania urbanistycznego i/lub architektonicznego. Wprowadzeniem do tej części stały się rozważania dotyczące zagadnienia znaczenia przestrzeni zurbanizowanej jako miejsca architektonicznego dialogu. Na tym tle zaprezentowano zarówno kwestie warsztatowe (m.in. odnoszące się do technik komputacyjnych czy narzędzi analitycznych), jak i związane z koncepcjami i zagadnieniami projektowymi (w tym m.in. odnoszące się do architektury kontrastu czy architektury *zielonej* oraz wiążące się z miejscem działań artystycznych oraz związanych z iluminacją obiektów) w odniesieniu do przestrzeni podlegających transformacji.

Podsumowaniem całości rozważań stały się wnioski do przebudowy polityki rewitalizacji w Polsce. Mając – z oczywistych względów – charakter subiektywny, pozwalają jednocześnie na rozpoczęcie dyskusji nad uwzględnieniem w regulacjach prawnych nieco innej perspektywy – w tym w odniesieniu zarówno do sposobu budowy lokalnego systemu statystyki publicznej, jak i związanych z większym, niż dotychczas, zaakcentowaniem kwestii urbanistycznych i architektonicznych w programach rewitalizacji.

Zaprezentowane zagadnienia – mając charakter interdyscyplinarny – pozwalają spojrzeć na kwestię planowania i wdrażania projektów rewitalizacyjnych i związanych z transformacją miast w sposób nieco odmienny od obecnie przyjętego. Pozostaje mieć nadzieję, że materiał ten stanie się dostrzeżonym i brany pod uwagę głosem w dyskusji, a w konsekwencji – zacznem do ewentualnych zmian.

Piotr Lorens